

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

3. Tertia opinio affertur concedens Principibus Christianis foedera cum
Turcis, vel Hæreticis in summa necessitate. Ex p. 10. tract. addit. 2. res.
etiam 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

scilicet, qui cum Aner, Eschol, & Mambre Gentilibus fœdus sanciuit, eosque secū duxit in bellum, *Gen. 14. v. 13.* Dauidis qui cum Hiram Rege Tyri amicitiam cōtraxit, *1. Reg. 5. v. 1.* Salomonis qui cum eodem Hiram pacem, & fœdus inuit, *cap. 5. v. 12.* & affinitate coniunctus fuit Pharaoni Regi Ægypti, *1. Reg. 1. v. 1.* Idque fœdus cum Romanis & Spartiatis Simon Summus Sacerdos renouauit, *1. Machab. 14. v. 18.* cum seq. Hjs addunt Iustiniani Imperatoris, qui cum Persis fœdus peti iussit, *leg. 2. Cod. de offic. Præf. Æli Prætor. Africa, & leg. 4. Cod. de Commer. & mercat.*

3. Nec obstat, vt ait Bocerus, tract. de Bello, c. 6. n. 16. quod Christianis consortium, & communio cum Infidelibus vlla esse non debeat, *cap. sup. 28. q. 1.* Hoc enim intelligendum est, partim de consortio spirituali, non politico, & ciuili, vt arguit perspicue, *cap. Ecce 23. q. 4. & cap. non licet. 1. q. 1.* partim de non necessaria communione, & conuersatione, & minime de consortio necessario, quale est quod belli necessitas extorquet, argumento exempli Machabæorum, cum infidelibus Romanis fœdus constituentium, *1. Machab. cap. 8.*

RESOL. II.

Proponitur Secunda Opinio negatiua, videlicet non posse Principes Christianos inire fœdera cum Turcis, vel Hæreticis. Ex part. 10. tract. 2. addit. Ref. 2.

§. 1. Secunda opinio negat, & illam latè defendit Sacheranus in particulari disputatione, impressa post suas decisiones, Pedemontanas num. 11. & seqq. late infra in Fernandus Pizarrius in vita Ioannis Pizzari cap. 7. obser. 2. quibus adde Reinhardum Honnig in Theatro Politico part. 1. cap. 5. n. 100. Petrinum Bellum de re milit. p. 2. tit. 17. Magerum de Aduocat. armata cap. 7. num. 100. & seqq. Theodorum Reinkink tract. de Regimine seculari, & Ecclesiast. lib. 3. clas. 3. cap. 2. num. 63. & seqq. Albericum Gentilem de iure Belli lib. 3. cap. 19. Arumam in auream Bullam, disc. 6. Thesi 7. Cochier in Thesaur. Polit. aphor. lib. 2. cap. 11. Mancinum de iure Principatum lib. 6. c. 18. Calistum Ramirez de lege Regia §. 26. n. 65. Hermanum Hoffen de iure publico, & priuato p. 3. per. 2. q. 10. Io. Althusius in polit. cap. 34. num. 51. & alios penes Nicolaum Myserum in addit. in Rumelinum ad auream Bullam, p. 2. dissert. 4. Thesi 35. Probatur hæc opinio ex Dei prohibitione, *Exod. 23. v. 32. & cap. 34. v. 32. & c. 34. v. 12.* Caue, inquit, ne vnquam cum habitatoribus terræ istius iungas amicitias, ne sint offendiculum in medio tui. Non feries cum eis pactum, *Deuter. 7. v. 3.* Nec Iudæorum vllum fuit cum Samaritanis commercium, *Isa. 4. vers. 9.* & Paulus 2. *Corint. 6. vers. 14.* & seq. ita præcipit. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? In ipso fœdere inter eos, cum quibus inicitur societas quædam amoris, & voluntatis communicatio est. At quis amer in eos, qui ipsius Christi, & membrorum eius iurati sunt hostes? Adde quod reprehendantur à Prophetis Dei, qui cum impiis percusserunt fœdera. Ita Afa Rex Iuda ob fœdus inuitum cum Benhadado Rege Syriæ corripitur 2. *Paralip. 16. vers. 7.* & Iosaphat ob contractam amicitiam cum impio Achabo; 2. *Paralip. 19. v. 2.* itemque cum Ochozia. 2. *Paralip. 20. v. 37.* Aconiti ea natura est, teste Plinio, lib. 2. cap. 2. vt etiam contactu noceat; ita infidelium, &

Sap. conten-
tis in hac
Ref. magis
late infra in
Ref. 4. §. Di-
co secundo.
vers. Vnde, &
seq. & in
Ref. 5. per
totam.

Hæreticorum conuictis protinus inficit, si vel tantillum cum illis commercij habere incipias. Serpente namque vitia, & in proximum quemque transiunt; & contactu nocent, vt inquit Seneca de tranquillitate animi cap. 7. Ergo huius periculi euitandi causa, profusus ab eiusmodi auxilio abstinendum est: præsertim cum hoc periculum, concernens animæ salutem, maius sit altero, concernente res temporales. Et ideo de Hæreticis loquens D. Cyprianus in Epistola ad Cornelium, sic ait: Nulla cum talibus commercia, nulla conuiuia, nulla colloquia misceantur, simulque ab illis tam separati, quam sunt illi ab Ecclesia.

RESOL. III.

Tertia opinio assertur, conuictis Principibus Christianis inire fœdera cum Turcis, vel Hæreticis, in summa necessitate. Ex part. 10. tract. 2. addit. Ref. 3.

§. 1. Tertia opinio, vt obseruat Dominicus Puaronus in Bulla Cœnæ c. 7. ver. ad Saracenos, Turcas, &c. num. 17. & seq. & Daniel Otterus in disser. Politico. iuridica de iure publico c. 11. aliud temperamentum, ac medium quoddam inueniunt, si enim tunc incunda esse fœdera cum infidelibus, ac Hæreticis; cum summa ingruit necessitas, hostiumque crudelitas; nec alia ratio euadendi se offert, ita tamen vt caueatur, ne, vel nobis, vel hostibus nostris periculum afferatur in Religione, & quantum denique fieri potest, cito, & bono modo dimittantur. Ita tenet, & ex multis probat Doctus Iuriscoñsultus Petrus Gonzalez de Salzedo tract. de lege polit. lib. 3. cap. 3. num. 23. cui adde Melchior Iupium quaestione politica 74. Henricum Hanonium in dissertatione politica 13. num. 5. & Christophorum Besoldum in Dissertat. de iure fœderum cap. 4. num. 3. Felinum, Ioannem Andream, & alios, quos citat Mancinus de Iuribus Principatum, lib. 6. capit. 17. Confirmatur hæc opinio ex vi, & efficacia necessitatis: nam neque iure diuino, neque humano, necessitati lex ferri potest. Traquell. de rect. signag. §. 26. gloss. summa 9. & seqq. vbi ad multis, more suo, prosequitur, Hieronymus de Cenall. in spec. Opin. commun. q. 906. num. 50. & sequentibus. Gellius 1. obseru. 101. num. 6. 7. 8. Crauetta conf. 1. pro gener. num. 8. & seqq. Vembecius conf. 40. n. 28. Nam de iure diuino occidere aliquem fas non est. Si tamen aliquis in necessitate constitutus cum moderamine inculpata tutela aggressorem interficiat; in legem diuinam delinquere non putatur. Sic videmus, Dauidem famis necessitate ductum, comedisse panes propositionis, quos non nisi Sacerdotibus comedere fas erat 1. *Sam. 21. vers. 6.* *Marc. 2. vers. 25.* Vbi ipse Saluator id recenset, & approbat. Pariter in Sacris legibus, Iudæos, quibus belligere non licebat die Sabbati, eadem die bella gessisse, vt se defenderent 1. *Machab. capit. 2. vers. 41.* De iure humano communis est traditio, necessitatem facere licitum quod aliàs erat illicitum, argum. cap. si nulla, eiusd. 23. q. 8. Huc pertinent rationes, & axiomata Doctorem, quæ de necessitate adducuntur quod necessitas sit ingens telum, nulli subiectum legi, ipsa legem faciens, cap. remissionem vers. sed. Notandum causa 1. q. 1. c. scilicet. c. quando de consecrat. dist. 7. Ideoque quod necessitate urgente sit culpabile non est, ad limina causa 30. q. 1. Cuius rationem inquit, & reddit D. Thomas, & ex eo Hieronymus de Cauall. in specul. commun. opin. quaest. 906. num. 53. quia lex debet esse de possibili, cap. erit autem dist. 4. vbi dicitur: Erit autem lex honesta, iusta, possibilis. Necessitas verò supponit impossibile quoddam;

quoddam; & ideo semper habet dispensationem annexam, propter quam non subditur legi, maxime quando tractamus de periculo, vitæ vitando, & patriæ salute conservanda. Hoc autem casu, illud dicitur impossibile, quod sine interitu Reipublicæ, aut vitæ periculo fieri non potest, leg. *Nepos Proculo, ff. ne verb. sig. leg. Anus, ff. de iur. Dot.* Cum verò impossibile sit impossibilitate iuris Patriam deserere, vitam suam, suorumque periculo, & crudelitati hostis exponere; ideo, ne ad hoc cogatur Magistratus, licitum erit cum infideli fœdus ferire; quod extra necessitatis casum, esset illicitum. Nam propter necessitatem ea conceduntur, quæ ipsa quodammodo natura negavit, per ea, quæ notat *Tafius in Paratit. ff. de Commun. divid.*

RESOL. IV.

Auctoris, & Theologorum opinio firmatur; nempe ex sui natura non esse illicitum inire fœdera cum Turcis, vel Hæreticis; tamen ratione circumstantiarum in praxi vix unquam talia fœdera esse incedenda? Ex part. 10. tract. 2. addit. Ref. 4.

§. 1. **Q**uæ hucusque retuli, sunt placita Iurisperitorum circa præsentem quæstionem, sed ego Theologorum vestigiis inherendo, quid sentiant, sequentibus assertionibus demonstrabo.

Dico igitur primò, per se, & ex natura rei licitum est inire fœdus cum infidelibus, & Hæreticis, implorando eorum auxilium, in bello iusto, etiam contra fideles. Ratio est, quia infideles possunt ex se suscipere iustum bellum contra quoscumque hostes; ergo possunt etiam alios iurare in iusto bello contra quoscumque hostes; ergo licitum est ab iis petere, ut nos iurent in iusto bello. Et confirmatur primò, quia actus iustitiæ, loquendo præcisè ex natura rei, potest ab omnibus tam fidelibus, quam infidelibus exerceri: gerere iustum bellum, vel iurare in iusto bello est actus iustitiæ; ergo potest ab omnibus exerceri. Secundò, quia in iusto bello licitum est uti subsidio equorum, elephantorum, & aliorum brutorum animalium; ergo etiam hominum infidelium. Tertio licitum est in iusto bello præbere auxilium infidelibus contra fideles; ergo licitum est etiam ab eis petere auxilium, cum sit par ratio. Antecedens patet exemplo Davidis, qui auxilium præbuit Achis Regi Philistinorum contra populum Israel. *1. Reg. 28. & 29. Videatur ibid. Abulen. cap. 18. quæst. 5.*

2. Dicendum est itaque licitum esse Principi Catholico convocare infideles, & Hæreticos, & illorum opera uti ad debellandos Hostes, adversus quos gerit bellum iustum. Probat. Quia actio illa debellandi Hostes, iusta est, ergo iustum erit illi cooperari: ergo vocare alios, ut cooperentur non est illicitum. Quod verò, qui vocantur, infideles sint, & Hæretici non reddit per se loquendo cooperationem inhonestam: nam infidelitas non depravat omnes actiones: adhuc enim possunt infideles operari bene, aut certe non malè in iis, quæ ad infidelitatem non spectant, aut cum illa non annectuntur, ut non connectitur bellum.

3. Sed dices hæretici sunt excommunicati; ergo non licet Catholicis cum illis agere. Si autem ad eorum exercitum vocarentur, necessariò, verbis, & actionibus communicarent. Respondeo primò, hæreticos (excepto vno, vel altero) non esse excommunicatos nominatim, sed in generali: non teneri autem nos ad vitandum excommunicatos in generali post Con-

cilium Constantiense, de quo in materia de Excommunicatione. Secundo, licet teneremur vitare illos, tamen excommunicatos; id solum haberet locum, quando non esset nobis necessaria, aut utilis communicatio; ut affirmant Doctores in eadem materia. Quare eo ipso, quòd Principi Catholico necessarium, aut vile esset uti opera hæreticorum ad bellum: non obstat excommunicatio. Et ita omnia, supradicta docent Martinus Becanus in *Apologia veteris testamenti cap. 17. quæst. 6. Valentia tom. 3. disp. 3. quæst. 16. punct. 2.* Petrus Binsfeldius de *inimicis, & damno dat. cap. 8. concl. 17.* Molanus de *fide Hæret. servan. lib. 1. cap. 20. & 21.* Zipæus de *iudice lib. 4. cap. 11. num. 2.* Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 12. num. 6.* Bañez in *2. 2. D. Thoma 9. 40. art. 1. dub. 3.* Suarez de *Bello, disp. 3. sect. 7. num. 25.* Turrianus in *2. 2. tom. 1. disp. 90. n. 2.* Coninch. de *Bello disp. 31. dub. 7. n. 102.* Caspensis in *curso Theologico, tom. 2. tract. 17. disp. 7. sect. 1. num. 19.* Sylvius in *2. 2. quæst. 40. art. 1. Quaritur 2.* & alij statim citandi. Vnde in hoc sensu puto locutos fuisse Auctores primæ opinionis affirmatiæ in principio positæ.

4. Dico secundò, licet, ut probatum est non sit illicitum per se, & absolute inire fœdus, & aduocare in auxilium belli iusti milites infideles, & hæreticos; tamen per accidens, & ratione circumstantiarum ordinariæ, & generaliter hoc est illicitum, & gravissimum peccatum; nam suboriri solet maximum scandalum in Republica Christiana ex aduocatione infidelium, & hæreticorum ad castra Christianorum. Deinde etiam ipsis, qui infideles, & hæreticos vocant in auxilium, regulariter cedit in malum; non enim servant iura belli, nec reverentiam exhibent locis Sacris; sed omnia prophanant; & captivos ducunt infantes, ut eos apostatate faciant; & aliis plurimis calamitatibus omnia perdunt. Et in hoc sensu explicandi sunt DD. secundæ sententiæ negatiæ quos supra adduximus. [Vnde ego constantiter assero, quòd si bellum sit inter Principes Christianos, vix unquam contingere poterit, ut infideles in eorum auxilium admittant, præferim eos, qui sunt manifesti Catholici nominis hostes: quales sunt Turcæ, & hæretici, quoniam semper timeri debet nimia horum crudelitas, & prophanatio Templorum, ac rerum Sacrarum, & Virginum violatio.] Et ita docet Lorca in *2. 2. D. Thoma, sect. 3. disp. 51. num. 4.* Grano in *2. 2. controversia 3. tract. 12. quæst. 4. sect. 6. num. 56.* Molina de *Iustitia tom. 1. tract. 2. disput. 102. n. 5.* Malderus in *2. 2. quæst. 40. art. 1. dub. 6.* Villalobos in *summa tom. 2. tract. 5. difficult. 9. n. 3.* Becanus *opus, de fide Hæreticis servanda, lib. 2. cap. 7. n. 4.* Gordonus in *summa lib. 6. quæst. 19. cap. 9. num. 19.* Freytag de *Imperio iusto Asiatico c. 13. n. 52.* Coninch. & Sylvius *vbi supra, cum aliis.* Et vtinam hoc experientia miserabilis non patefaceret.

5. Vnde ad terrorem Principum Christianorum, non deseram hic apponere exemplum Francisci Primi, Regis Galliæ, de quo Georgius Schonborner in *Politica lib. 4. cap. 41.* sic ait: (Franciscus Galliarum Rex sic potens, ut cum potentissimo Orbis Imperatore dimicaret de Orbe, & vna veraque cura sit complexus universos suos, ut lis fuerit in Gallia, debeat nè illi plus Mars, aut Minerua, nobilitas, an plebs; miles, an Mercator, Tantus Hæros videtur summæ felicitatis apicem attingisse, nisi moriens exelamasset, Perij, heu perij, quod volui esse fœderatus ei, qui hostis est Christiani nominis. Cardinali Guisio suggerenti consolatione ex Sacris litteris. Omnis, inquit, misericordia mihi clausa est, qui ut Æmuli mei, vel gloriam infuscarem, vel vindicarem iniuriam, fœdus pepigi cum Turca, & Christianorum capita, tamquam armenta ad Mahometanam servitutem vivos,

§§. seq. quæ hic est infra Ref. etiam 9.

Sup. in Ref. 2. huius tractatus.